

BOQONNAA JAHA

AMANTII OROMOO ARSII

Oromoon Arsii akkuma ilmaan sabaa guddaa oromoo kan biroo oromummaa dhiigaan kalaqame kan duudhaa sirna gadaa, Heeraa fi seera uumaa fi namaa wolduraa duubaan, safuu, aadaa fuudhaa heerumaa, sirna koottu dhufee, sirna muuda Qaalluu, sirna irreessaa, sirna Ateetee, butta qaluu, sirna baalli dabarsuu fi kkf walitti haa qabaatan malee Oromoon akka sabaatti miti akka gosaattu garaagarummaa Amantii hedduu garagara qaba.

Fknf Oromoo Arsii, abbaa qorannoon kitaaba kanaa irratti godhame yoo ilaalle mataa ofii tittuu garaagarummaa qabaachuu irraa kan ka'e amantiiwwan adda addaa kan akka: - Waaqeffannaa, Islaamaa, kiristaanaa fi kkf yeroo ammaa kana akka hordofaa jiru dhugaa qabatamaa eennuun jalaayyuu hin dhokannee dha. Kanaaf ammoo sababni gita bittaa gurraacha Abashaa (**the black colony of Absiniya**) keessaayyuu nafxanyoota warra Miniliki akka ta'e seenaan ragaa baha. Keessa dubbii tanaa baldhinnaan ammoo akka armaan gadiitti hubannoodhaaf ibseera.

Waaqeffannaa Oromoo Arsii

Akka barreessaa fi hayyuu seenaa oromoo, Pro. Tasammaa Taa'aa jedhutti Waaqeffannaan Amantiidha (PRO. Tasammaa Taa'aa, 2014). Kana baldhifnee yoo ilaaluun barbaachise, Ilmi namaa akkuma jalqaba Afrikaatti uumame sirni amantiis kan jalqabe Afrikatti. Bu'uurri amantiwwan akka Kiristiyaanaa fi Islaamaas waaqeffannaa ta'uu waan shakkisiisu hin fakkaatu. Kanaafuu, Waaqeffannaan amantii dhugeeffannaa ganamaa, uumaa fi uumama kan ummata Oromoo fi warra kuushiiti. Amantiin seeraa fi safuu uumaa fi uumama tiksuudha.

Yaada kanarraa hubannoon arganne akka amantii tokkootti Waaqeffannaan mooraa aadaa, safuu, seera duudhaafi heeraa ofii kan uumaan namaa kennammetti akka bulan keessatti nama ittisuu dha. Waaqeffannaa keessatti akka saba keetittii jiraachuu qabda malee orma fakkaatuun, keessattuu orma mortuu diinaa kan si jibbu fakkaachuun hin barbaachisu.

Alagaa gabroofataa Oromoo kana kan akka harree of-calloo dhaa: - *“erga ani du'e araddaan hin margin”* jedhu bar diina jechuun; Kan harka namaa irraa nyaatee ka'ee nama nyaatu; kan seenaa fi hayyummaa ofii qofa sitti odeessu; kan yommuu ati seenaa kankee itti himtu si hin dhageeffanne; Kan Soorressaa fi gameessa

biyya tana bulchuu danda'u of qofa taasisu; tarii kankee ammoo dabrees xiqqeessuuf kan yaalu; akkasuma walii galatti kan eenyummaa oromummaa keetii ykn bilisummaa jireenya keetii gonkuma dhagahuu hin barbaanne. Kana bar diinni diina caale!

Dabalataan ammas akka hayyuun kun jedhanitti, Of ta'anii ayyaana ofii, ayyaana dirree ofiifii waaqaatiin buluun seera uumamaati. Waaqeffattoonnis warra akkanatti bulaniidha. Isaan warra ayyaana isaanii, ayyaana dirree isaaniifi waaqaan bulaniidha. Akka ilaalcha oromooti waaqa duuba womtuu waan hin jirreef, waaqeffannaan Waaqa *ofitti aanfanna* jechuudha (*Pro. Tasammaa Taa'aa, 2014*).

Kanaafuu, Oromoon dur yeroo hin beekamne irraa kaasee waaqeffataa ta'uu seenaan ragaaa baha. Kana malees, gochaaleen amantii Waaqeffannaa qabatamaan oromoota baay'ee biratti raawwatamaa jiraachuun isaa ni mul'ata. Oromoo qofa miti amantiiwwan hardha addunyaa dhuunfatan osoo akka ammaa kanatti hin babaldhatin dura namni kamuu waaqeffataa ture.

Waaqeffannaan immoo amantii biraatiin diibamee laafe. Laafus bade hin barbadoofne. Garuu, amantaan uumaa kabajamaan ulfaataan kun jaarraa dheeraa dhaaf akka lafarraa badu shirri hangana hin jedhamne irratti hojjatameera. Keessattuu badiin

akkanaa kun hammaatee kan irratti raawwatamaa turee bara mootii nafxanyaa dhaa Minilikii ture. Ammoo bara mootii H/Sillaasee hacuuccaan amantaa oromoo, waaqeffannaa irratti godhamu daranuu hammaate jedhama akka seenaa irraa hubanutti.

Badiin fi falfalli kun hundi itti yaadamaa turullee, dhugaa waan ta'eef baduu hin dandeenne, gara fuula duraas hin badu. Onnee Oromoo heddu keessa har'ayyuu ni jira. Waaqeffataa ta'uun of ta'uudha. Kun ammoo seera uumamaati. Namni tokko of ta'e kan jedhamu yoo seera duudhaa ganamaa, duudhaa abbaa fi haadha isaa hordofee safuu keessaa hin bahin of ta'e jedhama.

Karaa biroottiin akka Toleeraa Tasammaa ibsutti namni tokko yoo duudhaa isaa dhiisee amantii alagaa hordofe of hin taane jechuudha. Fakkeenyaaf seera uumaatitti garbuu yoo facaafne garbumatu biqila, dinnichaa yoo facaasnes akkasuma. Kanaaf, wanti lafa kanarratti agarru hundinuu seera ofii irraa hin goru (Toleeraa Tasammaa, 1995).

Garuu yeroo baay'ee yoo namni safuu irraa goru argina. Safuun seera waaqeffannaa keessatti gahee ol-aanaa qaba. Safuun seera uumaa fi uumama jidduu jiruudha. Kanaaf, namni safuu cabse

akka Oromoo birootti ni *safeeffama* yoo jedhamu akka Oromoo Arsiititti garuu *hin safa* jedhama.

Yoo waaqni roobuu didee; lafti bonee; hoongeen dheeratee; sa'aa nama kan miidhu ta'e, safuun karaa irraa baduu fi ummanni heera uumaa dhiisee akka barbaade ta'uu agarsiisa. Kanaaf Kadhaa waaqeffannaa san keessatti safuu dabee cabe Saniif Waaqa dhiifama gaafatan jechuudha. yoo manguddoon-haawwotaa fi aabbonni ijoollee daa'imman qabatanii Tulluu fi Malkatti bahanii waaqa kadhatan waaqni yeroma san rooba.

Akka amantii Waaqeffaannaa oromootti, akka amantaa Islaamaa fi akka amantaa Kiristaanaattis waaqni tokkichuma; hin dhalu; hin dhalchu; hin dhalatu. Waaqni kan hawaasa biratti beekamuun akka saala nama dhiiraa itti waaman sanitti. Hin mul'atu; ijaan arguun hin danda'amu; nama waliin taa'ee hin haasawu; hin dulloomu; hin du'u; jiraataa abadan ka bara baraati.

Waaqni uumaadha. Hundaa fedhii isaatiin jaalatee uume, kan uumuu danda'us isuma qofa. Kan fedhii waaqaatiin alatti ofiin uumame tokkollee hin jiru. Kan safuu gadhiisee faallaa heera uumaa deemmes kan adabuu fi humna dorgomaa hin qabne itti qabus isa qofa (Amiinoo Eda'oo, 1989). Waaqeffataan yeroo

waaqa isaa kadhatu akka afoola manguddoota Arsii irraa
hubatamutti: -

“Yaa Waaqa

Waaqa uumaa

Waaqa uumamaa

Gurraacha garaa garbaa

Tokkicha maqaa dhibbaa

qulqulluu garaa taliilaa

Waaqa sagaltamman garbaa

Waaqa saglan Booranaa

Waaqa jechuun kan hudaa

Lafa jechuun kan hundaa

Tissee xiinxira godhi

Yaa waaqa kan bobbaafne

nagayaan nuu galchi”

jedhee Arsiin dur waaqa isaa kadhata.

Haala kadhannaa armaan olii kanarraa wantii hubannu akkuma
dur amantii waaqeffannaa keessatti, oromoon Waaqni Woyyuu
Lafti woyyu jedhu, Oromoon Arsiitis waaqaa fi lafaaf iddoo ol-
aanaa kenna. Sababni isaa Waaqni uumaa uumamaa maraati.
ummanni akkaataa sirni gadaa ajajuun Uumaa Waaqa

gurraachatitti amana. Waaqni Oromoo gita akka hin qabne yeroo faarfatan ammoo akkana jedhan.

“Killa guuree

Sinna’uume Rabiyyoo;

Killi faataa

Barri waadaa Rabiyyoo;

Killa feessee

Sitti dheessee Rabiyyoo”

Eda’aniis Afoola oromoo Arsii keessatti akkana jedhu;

“Kombolchi Doole jira,

Tokkochi mooye simaa,

Rabbiyyoohoo”

Artistiin kabajamaan, Dr. Aliin Mohammad Birraanuu

rabbiin isaaf haa araaramu Lafa yoo faarsu akkana jedhee sirba isaatiin bareechisee aadaa ture.

“Yaa Oromiyaa,

Jaalatamtuu biyyaa,

Qonnee sirraa nyaannee,

Horee sirraa yaafnee,

Yaa Oromiyaa”

Akkasumas lafa jireenyaan irra jiraatan. Gaafa du'anis gadaamessa isii keessatti kan awwaalaman, kan nama baatu isiidha. Wonti akka dachee fi haadhaa nama danda'u hin jiru waan ta'eef, yaa'a gadaa shanii irratti lachuufuu kanaaf Oromoon kan woyyooma murteefii malkaa dhaddachaattittillee seera lallabdeef.

Abbootii Amantii Waaqeffannaa

Luboota amantaa oromoo Arsii keessatti barsiisaa turan ilaalchisee, yeroo ammaa lakkoofsi ilmaan Arsee kan waaqeffannatti amanan hamma Islaamaa ga'uu baatus, kan waaqeffatan inuma jiru. Namoota sirna waaqeffannaa kana abbummaan gaggeessaa jiran keessaa: -

- Baatii Anshaa
- Dr. Maarqoos Buquxoo
- Nugusee Bokii
- Guutamaa Loloo faa caqasuu dandeenna.

Amantii Islaamaa Oromoo Arsii

Maalummaa Islaamaa

Amantaan Islaamaa bara 610 A.D akka lakkoofsa gregoriyaanitti Ardii Eeshiyaa, biyya Arabaa gosa qureeshii giddutti dhalate. **Islaama** jechuun akka aalimonnii, sheekonni fi beektonni

amantaa islaamaa ibsanitti rabbiif bitamuu/ “**Submission to Allah or God**” jechuu dha. Erga rabbiif eeyyee jedhanii booda waan inni jaalatu qofa hojjachuu akkasuma ammoo waan inni hin jaalanne irraa of qusachuu ykn of dkoorkuu jechuu dha. Karaa biraatiin waan inni jaalatu yaadanii dubbachuu, hojjachuu fi walumaagalatti fedha isaa qofa jala masakamuu jechuudha akka odeeffannoo af-gaafiidhaan sheekkota hedduu irraa argadheetti.

Amantaan Islaamaa kun ummata addunyaa kanaa kan amantaa kana fudhateefi hin fudhatinis wareegama qaalii gama hundaan hammana hin jedhamne kaffalchiiseera. Wareegamni kunis, kan eegale bara Nabiyyii guddaa, kabajamaa Islaamaa fi akkasumas kan dhumaa ergamaa Mohaammad Abdallaa irraa eegalee bulchiinsa hawaasa musliimaa keessattuu Arabaa kan Kaaliphoota heddu keessa darbe keessatti kan raawwatameedha.

Adeemsi yookaan imalli nabiyyiin (NRJ) warra isa jaalatu wajjiin Makkaa irraa gara Madiinaa bara 622 A.D taasisan “*Hijiraa*” jedhama. Sababni godaansaa qureeshoota amantaa aadaa hordofanii fi hawaasa musliimaa yeroo jalqabaatiif amantaa fudhatan jiddutti walwaraansi woliinii/ Jihaadni banamuu isaati.

Nabi-Mohaammad Abdallaa

Ergamaan ummata Islaamaa ulfaataa fi guddaan kun kan dhalate ummata Arabaa sanyii quresha irraa bara 570 A.D yoo ta’u, waa’ee Amantaa kanaa barsiisuu fi hawaasa musliimaa hoogganuu kan eegale ganna 40 booda, bara 610 A.D irraayi eegalee akka lakkoofsa faranjiitti ture.

Gaafni inni waan kana barsiisuu eegalu umuriin isaa wagga 40 ta’a. Kanaafuu, bakka umurii kanatti shariyaan aadaa Sirna bulchiinsa Gadaa oromoo kan namni tokko sadarkaa gadaa heddu keessa lufuun ganna 40 tti gadoomu saniin wolfakkaata. Jechuun namni Abbaa Gadaa ta’u umuriin isaa wagga 40 guutee duudhaa bulchiinsaa, diinaggee, hawaasummaa fi siyaasa baratee sirriitti yoo hayyoomee bilchaate biyya bulcha yookaan hooggana kan jedhuun baay’isee wolitti dhiyaata akka afoola Abbaa Gadaa Qaabattoo Fanjaajaa fi Aalimman tokko tokkootti.

Gama Itiyoophiyaa, Oromiyaa fi Arsiitti yoo dhufne amantaan Islaamaa jalqaba ardii Eeshiyaa irraa gara ardii Afrikaa keessattuu Itoophiyaa kan seene baruma jihaadonna adda addaa jaaraa 7ffaa fi 8ffaa keessaa babaldhifannaa amantaa kanaatiif godhaman ta’uu isaati. Bara kana keessa lolli amantaa hammaachaa dhufnaan, Nabiyyiin (N.R.J) maatii firaa fi aanaa fi

aantee isaatiin *“gara biyya Abashaa/ Itoophiyaa deema, biyyii fi Mootummaan kan nagayaati”* jedheen jedhama. Baruma san keessa naannoo namoota kudha tokko kan ta’an gara biyya kanaa dhufan. Akka ajaa’ibaa Mootiin biyya Abashaa/Itoophiyaa kan yeroo sanii maqaan isaa Nagaasi jedhamu Amantaa kana fudhachuudhaan maqaan isaas gara **Al-Najjaashiitti** geeddarama.

Masgiinni sunis amma Al-Najaashi jedhama. Jarri kun lamuu biyya isaanii Arabatti deebi’anii hin galee asumatti hafanii horanii gosa ta’uu bira darbanii asumatti boqatan/ yookaan gara daarul aakeraa deeman (Muhaammad kadiir, 2013).

Yeroo ammaa kana awwaalli namoota kudha tokkootu naannoo Tigraay, magaalaa xiqqiti Huqroo jedhamtuutti, Masgiidaa Najaashi keessatti haala gaariin kunuunfamee akka hambaalee seenaa Islaamaa qabatamoo tokkotti eeggameera.

Kaalifootaa Nabiyyii

Kaalifoonni booda gara bakka imaamummaa fi amiirummaatti dhufan gurguddaan baay’inaan afur yoo ta’an, isaanis: -

- ✓ Abubakar
- ✓ Oomer
- ✓ Usmaan

- ✓ Alii fa'atu erga Nabiyyiin boqatanii booda/Nagayaa fi raammanni isaan irratti haa jiraatu gara aangoo shariyaa Kaalifeeti jedhamuu kana dhufan.

Seensa Amantaa Islaamaa biyya Itoophiyaa

Amantaan Islaamaa jalqaba akkuma armaan olitti dubbanne jaarra torbaffaa keessa bara 610 A.D booda gara **Kaaba** itoophiyaatiin yoo as seenu, karaan lammataa ammoo naannoo karaa **baha** itoophiyaatiin akka ta'e seenaanii fi amantaan Islaamaa biyya kanaa ragaa baha. Innis: - Kaabaan karaa naannoo Ertiraatiin galaana diimaa qaxxamuree yoo ta'u bahaan ammoo biyya Somaalee fi Jibuuti keessaan buufata doonii lamaan armaan gaditti ibsaman qarqara galoo galaana Eden (gulf of Eden) fi garba hindii irratti (Indian Ocean) kan argaman: -

- a) **Zeeylaa** fi
- b) **Barbaraa** jedhamu keessa qaxxamuruun Itoophiyaa fi gaanfa Afrikaatti as fulla'e.

Islaamummaan karaa bahaatiin biyya Itoophiyaa kuushii tana kan seente qabatamaadhaan baraa fi guyyaan beekkamuu baatullee, tilmaamaan jaarraa 11^{ffaa} fi 12^{ffaa} keessa akka ta'e kitaabonni seenaa bifa garagaraatiin jiran ragaa bahu. Dhufaatiin amantaa Islaamaa faana daldaltoota Arabaa gara biyya kanaatti deddebi'a

turan kan hordofe yommuu ta’u, ergasii boodaa hawaasni amantaa kana fudhatee fi daldaltoonni musliimaa kan adeemsa keessa otoo amantaa barsiisanii fi otoo daldalan asitti hafan caasaa bulchiinsa biyyaa kan mootummaa isaanii seera shariyaa irratti hundaayellee hundeeffatan turan.

Mootummoota Musliimaa Itoophiyaa.

Akka kitaaba seenaa Oromoo hanga jaarraa 16ffaa maxxansa duraa keessatti ibsametti, hundeeffama bulchiinsa shariyaatiin wol qabate, dhufaatii amantaa kanaa irraa eegalee jaarraa hedduun dura bara adda addaa keessatti mootummoonni musliimaa humna woraanaatiin, dandeettii bulchiinsaatiin, turtii umurii taayitaatiin, hariiroo siyaasaatiinii fi ijaarsa biyyaa sadarkaa Addunyaatti qaban akka hundeeffatanii turan ni beekkama (Koree Qorannoo Oromiyaa, 1996).

Irra caalaa hawaasa musliimaa kan naannoo Itoophiyaa fi gaanfa Afrikaatti argaman woraana gaachena biyyaa ta’e ijaarrachuudhaan eeguu fi bulchuun kaayyoo duraa ture. Kaayoo kana galmaan gahuuf immoo Mootummaa kiristaanaa gara gaaratti argamu kan yeroo adda addaa dangaa biyya musliimaa cabsuun beekamuun wol weeraraa turuun ni yaadatama.

Fakkeennaaf: -

- ✓ Mootummaa musliimaa Adal
- ✓ Mootummaa musliimaa shawaa
- ✓ Mootummaa musliimaa Ifaat
- ✓ Mootummaa musliimaa Baalii
- ✓ Mootummaa musliimaa Sharkaa ...kkf.

Kun osoo kanaan jiruu, battala amantiin Kiristaanatii fi Islaam biyya kana seenetti baay'een isaanii sabaa fi sabi-lammii garagaraa kan akka somaalee fi Affaarii ilmaan Oromoo biroos kan akka haragee, Jimmaa, Wolloo fi iluu A/booraatti argaman garri caaluu fi Arsiin guututti kan dhiyaatu Islaamummaa yoo qabatan, muraasni isaanii ammoo kirstinnaa ka'an. Yeroo ammaa ummanni Arsii harka dhibba keessaa 80% ol Islaama yoo ta'u kan hafe Kiristaana fi Waaqeffataa dha.

Ummata Arsii keessatti babaldhachuu amantiis Islaamummaatiif sababa kan ta'e tokko argama Dirree sheek Huseen kan namoonni heddu itti qara'anii fi achirraa bobba'anii qaraasisan/barsiisan akkasumas kan biroo handhuura daldala gaanfa Afrikaa yeroo sanii kan turte Magaala Harar yoo taatu, sheekkota bara sanirraa jalqabanii Islaamummaa babaldhisaa turan muraasa isaanii maqaa yoo dhoofne gaariidha.

Abbootii Amantii Islaamaa

- ✓ Sheek Huseen Ibraahim warra walashee
- ✓ Sheek Abaadir warra Harar
- ✓ Soof Umar Hullee worra Baalee
- ✓ Sheek Ibraahim Dhaamolee
- ✓ Sayyid Haaji Alii Wolee
- ✓ H/Yuusuf Ciroo
- ✓ Sheek Abdurrahmaan Fatanaa
- ✓ Sheek Alii Kaakumaa
- ✓ Sheek Kaalid Umar DCtti argaman
- ✓ Dr. Yuusuf Nuuree London jiran
- ✓ Sheek Huseen Safiir Minisootaa jiran
- ✓ Dr. Abdurrahiim Ahmad Dooyyoo
- ✓ Dr. Maammad Rashaad
- ✓ Dr. Jeylaan Kadiir
- ✓ Sheek Abdurrahmaan Luugii
- ✓ Sheek Saafii Abdurrahmaan
- ✓ Sheek Mahaammad Aliyyii Taa'oo
- ✓ Sheek Mahaammad Sabiroo
- ✓ Sheek Mahaammad Alii
- ✓ Sheek Hamsaa Sa'imannaa
- ✓ H Kadiir Bombaasoo

- ✓ H/Kadiir Bombaasoo
- ✓ Sheek Abdulwahaab Abduljaliil
- ✓ Sheekkota Heeroo
- ✓ Sheekkota Guuguu
- ✓ Sheekkota Caancoo
- ✓ Sheekkota Jaarraa
- ✓ Sheek abubakar Haajii
- ✓ Sheek Habiib Huseen
- ✓ Sheek Qaasim Kadiiroo
- ✓ Sheek Amaan Loloo
- ✓ Sheek Jamaal Boruu
- ✓ Sheek Xaahir Abdulqaadir
- ✓ Sheek Jawaad Seeroftaa
- ✓ Sheek Ibraahim Hajjii
- ✓ Sheek Daawud Hajjii
- ✓ Sheek Ahmad Nuunnuu
- ✓ Sheek Nasaraddiin H/Amaan
- ✓ H/Abdallaa Kooloobaa
- ✓ H/Ibraahim Shaafuu
- ✓ H/Amaan Loodee
- ✓ H/Amaan Roobalee
- ✓ Sheek Faaruq Abdurrahmaan

- ✓ Sheek Ahmad Fanqal
- ✓ Sheek Kadiir Addoo
- ✓ Sheek Ahmad Jajuu
- ✓ Sheek Mahaammad Ogodduu
- ✓ Qaadi Abdurrazzaaq Silxaanaa
- ✓ Abbaa Fooggee Xaahiroo
- ✓ H/Maammiyyoo Sikkisaa
- ✓ Sheek Ahmad Saasamanyee
- ✓ Sheek Ibraahim Dafoo
- ✓ H/Roobalee Tuuroo
- ✓ H/Hamdaa Buttaa
- ✓ H/Kaayoo Dabaaloo
- ✓ H/Irreessoo Togoo
- ✓ H/Aymoo Milkatoo
- ✓ Ujune Baajee
- ✓ H/Sa'id Jiloo
- ✓ H/Aagoo Baraartii
- ✓ Korroosoo Duubee Shellee
- ✓ H/Daalacha Waaqayyoo faa akka fakkeennatti kaasuu dandeennaa.

Eenyummaa Sheek Huseen Ibraahim

Eenyummaa aalima ulfaataa fi baara likki hin qabnee, kan maqaan isaa Sheek Huseen Ibraahim jedhamu kana ilaalchisee kutaa hawaasa garagaraa keessatti wal diddaa yaadatu jira. Asirratti gariin isaanii sheekni araba yoo jedhan, warri biraa lakki lammii somaaleeti ykn yamaniidha jedhu. Baay’inni kutaa hawaasa Arsii garuu isaan oromoo kolobaati jedhan.

Anis barreessaan kitaaba kanaa ammoo, yaada irra caalaa amansiisaa ta’e kan manguddootaa Sikkoo fi Mandoo irraa argadhee fi odeeffannoo ofii qabuun walitti dabalee xiinxaluun Sheekni gosa oromoo Arsii keessaa Kolooba ta’uu isaanii hubachiisa. Qorannoo hawaasa naannoo fi xiinqooqa isaa irratti godhameenis afoolaan akka asii gadiitti deeggaramera. xiinqooqaa fi Afoola Hawaasumma kana ragaa bahu.

Sh/Huseen Arabaa miti, Osoo isaan Araba ta’anii: -

1. Afaan walii galaa Dirree sh/Huseen fi Baalee afaan Araba ta’uu qaba ture.
2. Walitti hidhaamiinsi dirree fi biyya isaanii jidduu jiru ifatti muldhachuu qaba ture.

3. Sheekkonni baay'een achitti barsiisaa turan hedduun isaanii ilmaanuma Arsee waan turaniif, isaan gosa Arsii koloobaati yaanni jedhu fageenyaan nama amansiisa.
4. Dhuma irrattis imaamota torban gadaan kaaye keessaa, gosti kolooba tokko waan ta'eef
sheek Huseen kolooba kan jedhu mirkaneesse bira darba.

Sheek Huseen Ibraahim handhuura godina Baalee keessaatti, **University wirtuu barnootaa Islaamaa** kan taate iddoo addaa Dirree sheek Huseen jedhamutti hundeessanii turan. Abbaan Amantii guddaan kun wagga 950 dura **darasaa** (barattoota musliimaa) guutuu biyyoota gaanfa Afrikaa irraa dhufan lakkoofsan 6,666 ta'an walitti qabanii barsiisaa turaniiru.

sheekni sheekkotaa ulfaataa fi kabajjamaan kun iddoo kanatti kan barsiisaa turan; qur'aanaa fi haadiisaa yoo ta'u, hangafaa alimman maraati. Akkasumas aalimni guddaan dorgomaa hin qabne kun Abbaa Amantii yeroo jalqabaatiif jireenya hawaasummaa ummata naannoo keessattis shoora taphateefi nama gara laafessa yoo namni isa miidhes ta'ee isa zollome nama gadoo hin qabanne ture akka afoola Manguddootaa fi Aalimman naannoo godina Baaleetti.

Gamoo Adii/White House

seena ilmaan namaa keessatti yeroo jalqabaatiif, godina Baale keessatti tilmaamaan jaarraa kudhaniin dura ijaarame kana adda dureen **mandiisummaa** fi **ogummaan**is kanuma sheek Huseen Ibraahim ture. Gama humnaatiin gumaacha guddaa warri godhaa ture darasoota isaaniiti fi hawaasni naannooti. Kanaaf, keessattuu masgiinni Baallaa kan Utubaa 40 qabu haala nama ajaa'ibuun dalagameera jedhama.



Gamoo sheek/Huseen

Haa ta’u malee, sheekkota Arsii lakkaayanii fixuu jechuun laga Waabee irraa gurra lilmootiin bishaan woraabuu jechuudha. Kan biyya keessa jiranii mitii kan biyya alaatu lakkaayanii xumuruun hin dandayamu. Kanaafuu, aalimman keenna hayyootin diinii maqaa keessan hin dhayin dhiifama isin gaafataa; gara fuulduraa yoo Rabbi jedhee kitaaba biraa barreesse, maxxansa lammaffaaf sadaffaa kitaaba kanaa keessattis waan sirraayuu qabu sirreessee kan kaayu ta’a.

Amantii kiristaanaa Oromoo Arsii

Amantaan kiristaanaa ammo biyya Itoophiyaa kan seene walakkeessa jaarra 3^{ffaa} naannoo bara 322 A.D yoo ta’u jalqaba biyya Misraa irraa dhufuun qeesiin maqaan isaa *Freemnaatos fi Antonewos* jedhamu Mootii biyya Aksuumii kan maqaan isaa Iizaanaa jedhamu, Itoophiyaa dur kiristinnaa ka’uudhaan biyyas yookaan ummatas akka kiristinaatti cuuphamu taasise jedhama. Kana jechuun Misiroonni bara sanii Amantaa Itoophiyaa seensisu irratti gahee ol aanaa taphataniiru jedhama.

Amantiin kiristaanaa Islaamummaa dura biyya kana kan seene ta’us, namoonni amanticha barsiisaa turan amantii mootummaa fakkeessanii socho’aa waan turaniif, ummanni Arsii akka tooftaa gita-bittaa ykn gabroofataa alagaatitti isa ilaala ture. Itti amanuu

dhabuu gofa osoo hin taane ofirraa faccisaa turuun amantichi kutaalee Arsii keessa akka hin babaldhannes taasisaa turan.

Abbootii Amantii Kiristaanaa

Gama biraatin abbootii amantii kana Arsii keessatti barsiisaa turan kan akka

- ✓ Paastar Gabra Mikaa’el Falamaa,
- ✓ Saamu’eel Tufaa,
- ✓ Luba Tashitaa Shukkiyyoo,
- ✓ Huseen Shukkiyyoo,
- ✓ Dr. Urgeessaa,
- ✓ Dr. Nugusee Wottichaa,
- ✓ Paastar Tasfaayee Abraaham,
- ✓ Paastar Massalaa Tirfee,
- ✓ luba Maammaa Argoo,
- ✓ Dr. Dastaa Galgaluu, Bayyanaa Badhaasoo,
- ✓ Ganamoo Gadaa,
- ✓ Luba Roobaa Wottichaa fi
- ✓ Luba Workuu Dheekko
- ✓ Luba Muddee Baatii faa eerun ni danda’ama. ****